

# PREUVJETI MIRA U SOCIJALNIM DOKUMENTIMA CRKVE

Špiro MARASOVIĆ  
Split

## Sažetak

*Budući da je mir jedna od osnovnih vrednota katoličkoga socijalnoga nauka, a papa Ivan Pavao II. poziva kršćane da riječju i djelom posvjedoče da je "mir moguć", autor ovoga članka istražuje koje su pretpostavke mogućnosti toga mira u socijalnom dokumentima Crkve. Analizirajući govor o miru u tim dokumentima uočio je da se ti preduvjeti mogu svesti na tri razine: 1. osobna, 2. društveno-politička i 3. vjersko-crkvena. Svaka od tih razina nalazi se pred vlastitim zadaćama u pogledu omogućavanja i stvaranja mira. Osobni preduvjeti mira su: osobno obraćenje i osobni konkretni angažman; društveno-politički preduvjeti mira su: 1. odgoj za mir, 2. poštivanje ljudskih prava, 3. socijalna pravda, 4. institucionalizacija mirotvornoga djelovanja. Vjersko-crkveni pak preduvjeti mira su: 1. molitva i križ, 2. evangelizacija i 3. ekumenizam. Zaključak ovoga rada glasi: Crkva vjeruje u mogućnost mira zato što vjeruje u Boga koji je voljan ljudima taj dar darovati. Za Crkvu je miru moguć, jer je Bog, koji taj mir ljudima nalaže, svemoguć.*

**Ključne riječi:** *mir, obraćenje, ljudska prava, solidarnost, razvoj, evangelizacija, ekumenizam.*

Vergilije je bio onaj koji je zapisao *Felix, qui potuit rerum cognoscere causas*.<sup>1</sup> Spoznavati razloge i svrhe stvari, te djelovati u skladu s tom spoznajom, to znači biti racionalan i djelovati racionalno. A ta racionalnost ne uključuje u sebi otkrivanje i analizu pretpostavki mogućnosti samo aktualnih fenomena, nego i onih poželjnih i planiranih. Mir, na žalost, još uvijek spada više u naš civilizacijski optativ i imperativ, negoli u indikativ, pa ipak, i kao takav pretpostavlja svoju vlastitu načelnu mogućnost. Stoga kad Ivan Pavao II. kaže: "Gdje god je riječ o miru, tu su kršćani da posvjedoče riječju i djelom *da je mir moguć*",<sup>2</sup> nema ništa logičnije do upitati se za cijenu, točnije za pretpostavke mogućnosti ostvarenja mira. Ako je mir moguć, što je ono što ga omogućava? Ako je mir moguć - a za sada je u globalu i na dulji rok ipak samo to - koji se preduvjeti prethodno moraju ostvariti kako bi se taj mir, od mogućnosti, prometnuo u aktualnu realnost? Govoriti, naime, o mogućnosti mira, a pritom ne navesti njegove "uzroke", ne bi bilo racionalno postupanje. A kako je i teološka znanost, ukoliko je znanost, po definiciji racionalno određena, pitamo se: kako socijalni dokumenti Crkve vide mogućnost ostvarenja mira što ga zagovaraju, tj. što oni traže, predlažu i zahtijevaju da bi se rečeni mir ostvario?

Budući da crkveni dokumenti po svojoj naravi imaju razne i različite adresate - pojedina kršćanska osoba, crkvena zajednica, društvene organizacije, politička zajednica, međunarodna zajednica i napokon svi ljudi dobre volje - i jer svi oni i svatko od njih na svoj način mora pridonositi nastanku i izgradnji mira, i preduvjeti toga nastanka i te izgradnje koje

<sup>1</sup> VERGILIJE MARO, *Georgica II*, 490., citirano prema: Zvonimir DOROGY, *Blago latinskoga jezika, citati, sentencije, poslovice*, SNL, Zagreb 1986., str. 120.

<sup>2</sup> Govor Ivana Pavla II. pred diplomatskim korom akreditiranim pri Svetoj Stolici u povodu čestitanja Nove godine, 12. siječnja 2004., citirano prema: G. MARCHESI SJ, *La pace minacciata, lo sguardo di Giovanni Paolo II sul mondo*, u *La civiltà cattolica*, anno 155 - volume 1 - quaderno 3687 - 7 febbraio 2004., str. 283.

spominju socijalni dokumenti Crkve razlikuju se po tome komu su namijenjeni i na koga su upućeni. Mi ćemo ipak sve njih, zbog pojednostavljenja, podvesti pod tri razine: 1. osobnu, 2. crkvenu i 3. društvenu i političku.

## 1. Osobni preduvjeti mira

Mnogo je tekstova napisano na temu odnosa pojedine osobe i društva, no ni jedan nije takav da bi problem do kraja riješio tako da ga više ne bi ni bilo. Naprotiv, isprepletenost čovjekove društvene naravi sa strukturama društva unutar kojega se ostvaruje takva je da izmiče mogućnosti potpunoga ljudskog pronicanja. A da ta siva zona susreta pojedinca i društva stvara poteškoće i za teološku znanost, najbolje svjedoče recentne polemike u svezi s teologijom oslobođenja, odnosno u svezi s "grešnim strukturama" društva.<sup>3</sup> Pa ipak, za Crkvu ostaje neupitno prvenstvo osobe u odnosu prema društvu, budući da je samo pojedina osoba subjekt, obdaren razumom i slobodnom voljom, dočim je subjektivnost društva samo analogna i izvedena iz one pojedinačne i osobne.<sup>4</sup> Stoga, sukladno socijalnim dokumentima Crkve, prvi preduvjeti izgradnje mira su: 1. osobno obraćenje te 2. adekvatno osobno mirotvorno djelovanje.

### 1. 1. Osobno obraćenje

U svojoj *Poruci Ujedinjenim narodima o razvoju* od 25. kolovoza 1980., god. Ivan Pavao II. piše: "Samo preko obraćenja srdaca braća i sestre mogu 'graditi zajedničku budućnost čovječanstva' i sagraditi veliku i trajnu zgradu mira".<sup>5</sup> Na to obraćenje je mislio, iako se drukčije izjasnio, i Ivan XXIII. kad je u *Mater et magistra* napisao: "Stoga, ma koliko tehnika i gospodarstvo uznapredovali, na kugli zemaljskoj neće biti ni pravde ni mira dok ljudi ne spoznaju koliko je u njima dostojanstva što su od Boga stvoreni i što su njegova djeca."<sup>6</sup> Na obraćenje je jamačno isti papa mislio i kad je u *Pacem in terris* govorio o redu: "Razumije se, nikakav mir neće zaći u sve ljude ne zađe li u duh svakoga pojedinoga: to jest, ne bude li svatko u sebi samom obdržavao red koji Bog htjede da se obdržava. O tom sv. Augustin ovako pita čovjeka: 'Hoće li pak tvoj duh biti sposoban da svlada tvoje pohote? Neka se podredi višemu i svladat će nižega: i bit će u tebi mir: pravi, stalni, najuredniji. A koji je red ovoga mira? – Bog zapovijeda duhu; duh tijelu. Ništa sređenije."<sup>7</sup> Koncil će istu misao iznijeti pod slikom potrebe nasljedovanja Krista u nošenju križa: "Podnijevši smrt za nas grešnike, svojim nas primjerom uči da i mi moramo nositi križ što ga tijelo i svijet stavljaju na leđa onih koji idu za mirom i pravdom."<sup>8</sup> Koncil analognu unutarnju obnovu, kao pretpostavku za izgradnju mira, pretpostavlja i kod svih ljudi na zemlji: "Dok se malo po malo prikuplja te posvuda postaje svjesnija svoga jedinstva, čovječanska obitelj ne može ostvariti svoj zadatak, to jest izgraditi čovječniji svijet za sve ljude na čitavoj zemlji, ako se svi unutarnjom obnovom ne obrate k istini mira."<sup>9</sup> To je obraćenje ujedno i svojevrsna askeza, naime, "budući da je ljudska volja nestalna i ranjena grijehom, ostvarenje mira traži od svih

<sup>3</sup> Usp.: SRS, 36, 37 i dalje. kao i s tim u svezi: Špiro MARASOVIĆ, Grijeh struktura, u zborniku *Osobna i društvena dimenzija grijeha*, CUS, Split 2002., str. 155. – 192.

<sup>4</sup> Usp.: RP, 16.; SRS, 36; CA, 53. – 61. i sl.

<sup>5</sup> IVAN PAVAO II., *Poruka Ujedinjenim narodima o razvoju* (25. 8. 1980.) 9, u zborniku SOCIJALNI DOKUMENTI CRKVE, *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., str. 458.

<sup>6</sup> MM, 215.

<sup>7</sup> PT, 165.

<sup>8</sup> GS, 38.

<sup>9</sup> Isto, 77.

trajno svladavanje strasti i budnost zakonite vlasti."<sup>10</sup> Ovo i ovakvo osobno obraćenje se smije smatrati za osnovnu pretpostavku izgradnje mira.

## 1. 2. *Osobno mirotvorno djelovanje*

Ovo mirotvorno djelovanje, koje je zapravo epifenomen obraćenja, pozna svoju određenu stupnjevitetost. Kao prvo tu valja spomenuti obvezu uzajamnoga poštovanje među ljudima i narodima. "Na svim se stranama ište više pravde, teži za sigurnijim mirom uz uzajamno poštivanje među ljudima u narodima."<sup>11</sup> Naime: "Ništa im ne koristi (državnicima, op. Š. M.) što se trude oko izgradnje mira dokle god osjećaji neprijateljstva, prezira, i nepovjerenja, rasne mržnje i ideološke tvrdoglavosti međusobno dijele i zavađaju ljude."<sup>12</sup> Na tom osnovnom međuljudskom poštovanju i na tom od mržnje i neprijateljstva očišćenom međuljudskom terenu, sad se nadograđuje obveza uspostave sveopćega bratstva među ljudima, jer: "Dužnost je svijetu – a osobito kršćana – živo poraditi na uspostavi sveopćega bratstva kao neminovnoga temelja istinskoj pravdi i uvjeta trajnoga mira."<sup>13</sup> No kršćani će teško izvršiti tu dužnost, ako se sami međusobno ne zbliže i udruže u ekumenskom duhu. Naime: "Što više to jedinstvo (među kršćanima, op. Š. M.) moćnom snagom Duha Svetoga bude napredovalo u istini i ljubavi to će više biti svemu svijetu obećanje jedinstva i mira."<sup>14</sup>

Međutim, iako je pojedinačna ljudska osoba temelj i osnovno polazište društvenih zbivanja, zbog čega onda na pojedinoj ljudskoj osobi i leži prvotni zadatak za izgradnjom mira na navedeni način, na njemu se ipak ta zadaća ne zaustavlja niti pak iscrpljuje. Svoje zadaće u tom nastojanju imaju i organizirane društvene i političke strukture.

## 2. **Društveno-politički preduvjeti mira.**

Jedan od glavnih adresata socijalnih dokumenata Crkve su i organizirane društvene i političke zajednice, tj. države, jer mir nije samo etički, nego i društveno-politički fenomen i problem. Štoviše, odluke o ratu i miru rijetko se kada i donose uz prethodno propitkivanje i pristanak građana određenih zemalja, već isključivo u uskom krugu onih koji posjeduju društvenu i političku moć odlučivanja. Stoga je razumljivo da su te instance glavni kreatori, kako rata, tako i mira u svijetu. No da bi to ipak bio mir, a ne rat, socijalni dokumenti Crkve donose brojna, međusobno komplementarna zaduženja koja, kao takva, spadaju u moralnu obvezu onih koji obnašaju javnu vlast.<sup>15</sup> No zbog jednostavnosti prikaza mi ćemo ipak sve te zadaće ovdje podvesti pod četiri njihova zajednička nazivnika, a to su: 1. odgoj za mir, 2. poštivanje ljudskih prava, 3. socijalna pravda i 4. institucionalizacija mirotvorstva.

---

<sup>10</sup> *Isto*, 78.

<sup>11</sup> *OA*, 2.

<sup>12</sup> *GS*, 82.

<sup>13</sup> *OA*, 17.

<sup>14</sup> *GS* 92.

<sup>15</sup> Drugi vatikanski koncil, primjerice, ovako nabroja što se sve traži da bi se izgradio mir: "Da bi se izgradilo mir traži se prije svega da se iskorijene uzroci nesloga između ljudi, koji izazivaju ratove, u prvom redu nepravde. Mnogi od njih proizlaze iz prevelikih ekonomskih nejednakosti i zbog toga što nužna pomoć stiže prekasno. Drugi pak izvire iz pohlepe za vlašću i prezira prema osobama i, ako tražimo dublje razloge, iz ljudske zavisti, nepovjerenja, oholosti, i drugih sebičnih strasti. Budući da čovjek ne može podnositi toliki nered, slijedi da svijet o bez strahota rata ostaje stalno zatvoren napetostima i nasiljima. A kako se povrh toga ova zla nalaze i u međunarodnim odnosima, da bi se ona nadvladala i spriječila te da bi se ugušila neobuzdana nasilja, neophodno je potrebno da međunarodne ustanove bolje i čvršće surađuju i usklađuju vlastito djelovanje te da se neumorno stimulira stvaranje organizacija koje će promicati mir.. – *GS*, 83.

## 2. 1. Odgoj za mir

Duboko svjesna činjenice da mir koji počiva isključivo na sili, naoružanju i na vojnom zastrašivanju nije onaj pravi,<sup>16</sup> Crkva prvi naglasak stavlja na odgoj pojedinca i zajednice za mir, jer taj pojedinac nije samo pojedina ljudska osoba, ponekad toliko društveno nevidljiva da se stječe dojam kako je zapravo i irelevantna, nego je to i onaj pojedinac koji se nalazi u položaju donošenja sudbonosnih odluka o miru i ratu. U svakome od njih tinja nepovjerenje u odnosu prema drugomu, a naoružavanje je zapravo bolesna i opasna kompenzacija toga nepovjerenja. Polazišnu misao o tome izrekao je Ivan XXIII. u *Pacem in terris*: "Mora ipak biti svima jasno da se ne može ni obustaviti naoružanje niti smanjiti oružana moć, niti – što je glavno – oružje potpuno ukloniti ne bude li to razoružanje potpuno i posvemašnje, i ako ne dopre do same duše, to jest ako ne porade svi složno i iskreno da se iz čovjeka izbaci strahovanje i tjeskobni iščekivanje rata. A to iziskuje da se umjesto vrhovnog načela na kojem danas počiva mir postavi sasvim drugo, koje bi odredilo da *čvrstina pravoga mira među narodima nije u jednakoj oružanoj snazi, već jedino u uzajamnom povjerenju* (podcrtao Š. M.)."<sup>17</sup> Kako ne bi ispalo da je riječ samo o međunarodnom povjerenju, Drugi vatikanski sabor naglašava: "Takav se mir na zemlji može postići samo ako se osigura dobro osoba i *ako ljudi s povjerenjem i slobodno međusobno izmjenjuju bogatstva uma i srca*" (podcrtao Š. M.).<sup>18</sup> Naime, po nauku istoga Koncila, državicima ništa ne bi koristilo što se trude oko izgradnje mira "dokle god osjećaji neprijateljstva, prezira i nepovjerenja, rasne mržnje i ideološke tvrdoglavosti međusobno dijele i zavađaju ljude. Zato je neodgodivo potrebno da se odgoji novi mentalitet i da se javnom mnijenju dade novi smjer. Oni koji se posvećuju odgoju, osobito mladeži, ali oni koji oblikuju javno mnijenje neka najvažnijom svojom dužnošću smatraju brigu da srca ljudi odgoje za nove mirotvorne osjećaje. A svi mi moramo promijeniti svoje srce i trebamo gledati na čitav svijet i na one zadatke koje mi, svi zajedno, možemo poduzeti da naš rod uznapreduje."<sup>19</sup>

Ovaj odgoj uključuje borbu protiv vlastite oholosti, zavisti i častohleplja,<sup>20</sup> uzajamno poštivanje,<sup>21</sup> poštivanje ljudskih prava u svakom pogledu, a posebice onih na području duha,<sup>22</sup> pa sve tamo do odgoja protiv rasizma."<sup>23</sup> A da ne bi netko pomislio kako je odgoj o kojemu je riječ stvar odgojitelja niže razine, a ne i odgojne politike, valja se prisjetiti *Poruke o razvoju* Ivana Pavla II. upućene 1980. god. Ujedinjenim narodima u kojoj piše: "Dopustite mi da vas zamolim da, dok pokušavate izmijeniti strukture u svijetu tako da bolje služe općem dobru u

---

<sup>16</sup> Usp.: *PT*, 113; *GS*, 78, 81 i sl.

<sup>17</sup> *PT*, 113.

<sup>18</sup> *GS*, 78.

<sup>19</sup> *GS*, 82.

<sup>20</sup> Usp. *Isto*, 83.

<sup>21</sup> "Na svim se stranama ište više pravde, teži za sigurnijim mirom uz uzajamno poštivanje među ljudima i narodima." - *OA*, 2

<sup>22</sup> "Želio bih sada skrenuti pažnju na *drugu vrstu sustavnih prijetnji* čovjeku i njegovim neotuđivim pravima u modernom svijetu, na prijetnju koja tvori ne manju opasnost stvari mira od prve: to su različiti oblici nepravde na području duha.

Čovjek, naime, može biti povrijeđen u svojem unutarnjem odnosu prema istini, u svojoj savjesti, u svojim najosobnijim uvjerenjima, u svom shvaćanju svijeta, u svom vjerskom uvjerenju te u sferi takozvanih civilnih sloboda u kojima je od presudne važnosti ravnopravnost bez diskriminacije, zbog porijekla, rase spola, nacionalnosti, religije, političkih uvjerenja i sl. (...)Samo takva djelotvorna punina prava osigurana svakom čovjeku bez diskriminacije može jamčiti mir u samim njegovim korijenima." – IVAN PAVAO II., Govor pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda, 2. 10. 1979., u zborniku zborniku SOCIJALNI DOKUMENTI CRKVE, *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., str. 430.

<sup>23</sup> Usp.: *PP*, 63.

pravednosti i ljubavi, ne zaboravite na odgoj i na poticaj svojih naroda, što će pomoći postizanju obraćenja srdaca."<sup>24</sup>

## 2. 2. Poštivanje ljudskih prava

Valentin Zsifkovits ispravno tvrdi kad kaže da se u socijalnom nauku Crkve mir određuje na temelju dviju osnovnih vrednota: općega dobra i ljudskih prava. Zbog čega se u prvom slučaju, po njemu, mir može definirati kao *Temeljna vrednota nacionalnoga i međunarodnoga općega dobra*, a u drugom kao *ostvarenje ljudskih prava*.<sup>25</sup> To će izrijeком potvrditi Ivan Pavao II. već u svojoj nastupnoj enciklici, *Redemptor hominis*, gdje kaže kako nije potrebno da Crkva dokazuje koliko je pitanje ljudskih prava usko povezano s njezinim poslanjem, te nadodaje: "To pitanje doista stoji u samim temeljima društvenog i međunarodnog mira, kako su o tome izjavljivali Ivan XXIII., Drugi vatikanski koncil i zatim Pavao VI. u posebnim dokumentima. Mir se napokon svodi na poštivanje nepovredivih ljudskih prava. Mir je djelo pravednosti."<sup>26</sup>

Budući da je pojam "ljudskih prava" po sebi jako širok, i zbog toga vrlo prikladan za izigravanje i za nepoštivanje, Ivan Pavao II. u svom govoru pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda 1979. god. insistira na njihovoj specifikaciji. Najprije naglašava općenito: "I moralo bi iščeznuti zauvijek, iz života nacija i država, sve ono što je – pod oblicima makar različitim, tj. svaka vrsta mučenja i tlačenja, fizičkog ili moralnog, vršeno s bilo kojim sustavom, u bilo kojoj zemlji – njegov (Auschwitza, op. Š. M.) nastavak; taj je fenomen još žalosniji ako se zbiva pod izlikom unutrašnje 'sigurnosti' i potrebe očuvanja prividnog mira."<sup>27</sup> Zatim će nastaviti: "...moramo brižljivo ispitati koje poglavite napetosti, povezane s neotuđivim pravima čovjeka, mogu poljuljati gradnju toga mira što ga svi žarko želimo i koji je također bitni cilj nastojanja Organizacije ujedinjenih naroda. Nije lako, ali je neophodno. Svatko se, tko se toga prihvati, mora postaviti u posve objektivan stav, biti vođen iskrenošću, raspoloživošću u priznavanju vlastitih predrasuda i pogrešaka i spremnošću čak i na odricanje posebnih interesa, uključujući i političke. Mir je, naime, dobro veće i važnije od ikakva interesa. Žrtvujući te interese stvari mira, služimo im na najbolji način. U čijem 'političkom interesu' može ikada biti novi rat?"<sup>28</sup> U istom dokumentu Ivan Pavao II. skreće pozornost na poštivanje osnovnih ljudskih prava na području duha,<sup>29</sup> da bi u enciklici *Laborem exercens* skrenuo pozornost na rad kao osnovno ljudsko pravo. Papa, naime, u toj enciklici piše: "Ako je rad – u mnogostrukom smislu te riječi – obveza, to jest dužnost, u isti mah je i izvor prava radnika. Ta prava valja promatrati u širokom kontekstu sveukupnih prava čovjeka koja mu po prirodi pripadaju. Mnoga su od njih proglasile različite međunarodne ustanove a sve ih više jamče pojedine države vlastitim građanima. Poštivanje tog širokog snopa čovjekovih prava temelj je mira u suvremenom svijetu: mira kako unutar pojedinih država i društava tako i na području međunarodnih odnosa, kako je to često isticalo Učiteljstvo Crkve, posebno poslije enciklike *Pacem in terris*."<sup>30</sup>

<sup>24</sup> Usp.: IVAN PAVAO II., Poruka Ujedinjenim narodima o razvoju (25. 8. 1980.), 4, u zborniku zborniku SOCIJALNI DOKUMENTI CRKVE, *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., str. 458.

<sup>25</sup> Usp.: Valentin ZSIFKOVITS, *Ethik des Friedens*, Soziale Perspektiven, Bd I., Veritas, Linz 1987., str. 27. – 28.

<sup>26</sup> *RH*, 17.

<sup>27</sup> IVAN PAVAO II., Govor pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda, 2. 10. 1979., 7., cit. izd., str. 422.

<sup>28</sup> *Isto*, 11., str. 425.

<sup>29</sup> *Isto*, 18., str. 430.

<sup>30</sup> *LE*, 16.

### 2. 3. Socijalna pravda

S ovim i ovakvim stavom Ivana Pavla II. o radu u kontekstu sveukupnih ljudskih prava o kojima ovisi mir u suvremenom svijetu, sadržajno smo se približili radu i ljudskim pravima srodnom preduvjetu za mir, a to je socijalna pravda, koja se ovdje može uzeti i kao sinonim za političku i ekonomsku pravdu. Na nju je aludirao na svoj način već Pio XI. kad je u *Quadragesimo anno* napisao: "Tko naime ne zna da su premalene ili pretjerano visoke plaće bile uzrokom koji je radnike odbijao od rada? Ta je nevolja naročito u doba našega pontifikata veoma ojačala i posvuda zadala mnogo jada. Bacila je radnike u bijedu i kušnju, upropastila blagostanje država, te dovela u pogibao javni red, mir i poredak na cijelom svijetu."<sup>31</sup> Na socijalnu pravdu na međudržavnoj razini je diskretno upozorio i Ivan XXIII. kad je u *Mater et magistra* napisao kako se plodan mir: "...budući da države, čini se, postaju svakim danom nekako sve ovisnije jedne od drugih, ne može dugo očuvati ako se njihove gospodarske i društvene prilike međusobno odviše razlikuju."<sup>32</sup> Međutim, kako i socijalna pravda pozna svoju stupnjevitost i svoje prioritete, jer nije isto pitanje socijalne pravde u razvijenim zemljama u kojima nije ugrožen ničiji život i u zemljama gdje vlada glad, tako i Crkva, zagovarajući doduše ostvarenje socijalne pravde posvuda, ipak insistira da se naglasak stavi u prvom redu na one okolnosti i one zemlje u kojima žrtve socijalne nepravde doslovce umiru. U tom kontekstu valja razumjeti i govor Pavla VI. u Ženevi prigodom 50 obljetnice Međunarodne organizacije rada (O. I. T.) 10. 6. 1969. god.: "Možda više nego ikoja druga ustanova vi možete pridonijeti toj budućnosti ostajući jednostavno akcijom i invencijom vjerni idealu: *Sveopćem miru po socijalnoj pravdi*."<sup>33</sup> Zapravo, njegovo poimanje *razvoja*, koji je proglasio "drugim imenom za mir,"<sup>34</sup> smije se interpretirati i kao progresivni razvoj socijalne pravde. Isto vrijedi i za pojam *solidarnosti* koju na poseban način zagovara Ivan Pavao II., izriječom se nadovezujući na pojam *razvoja* Pavla VI.: "'Strukture grijeha' i grijesi koji se u njih slijevaju isto se tako radikalno suprotstavljaju *miru* kao i *razvoju*, jer razvoj je prema znamenitom izričaju enciklike pape Pavla VI. 'novo ime mira'. Na taj način, solidarnost kako smo je prikazali, postaje ujedno *put k miru i razvoju*. Svjetski je mir, naime, nezamisliv ako odgovorni ne priznaju kako *uzajamnost* po sebi zahtijeva prevladavanje blokovske politike, odbacivanje svakog oblika ekonomskog, vojnog ili političkog imperijalizma i prerastanje međusobnog nepovjerenja u zajedničku *suradnju*."<sup>35</sup> Stoga i može poentirati: "Moto pontifikata moga časnoga predšasnika Pija XII bio je *Opus iustitiae pax* – mir je plod pravедnosti. Danas bi se istom točnošću i istom snagom biblijskog nadahnuća moglo reći (usp. Iz 32, 17; Jak 3, 18): *Opus solidaritatis pax* – mir je plod solidarnosti,"<sup>36</sup>

### 2. 4. Institucionalizacija mirotvorstva

Vidjeli smo da socijalni dokumenti Crkve, kao osnovni preduvjet mira, zagovaraju osobno, tj. pojedinačno obraćenje i mirotvorno opredjeljenje iz čega se onda stvara "kritična masa" na temelju koje onda i političke strukture mogu u tom istom smjeru lakše djelovati. Pa ipak, koliko god se polazilo od pojedinačnoga obraćenja i osobnoga uvjerenja, Crkva ne vjeruje da bi samo to uvjerenje - pa ma kako ono bilo eventualno masovno prihvaćeno i

<sup>31</sup> QA, 75.

<sup>32</sup> MM, 157.

<sup>33</sup> PAVAO VI., Crkva i rad danas, u zborniku SOCIJALNI DOKUMENTI CRKVE, *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., str. 358.

<sup>34</sup> Usp.: PP, 87.

<sup>35</sup> SRS, 39.

<sup>36</sup> Isto, 39.

practicirano – bilo sasvim dovoljan preduvjet za izgradnju trajnoga mira. *Natura lapsa* koja je čovjeku vlastita, traži da se ona i društvenim dogovorima, ugovorima i zakonima na mirnodopsko djelovanje jednostavno obveže. Stoga već Ivan XXIII. zagovara uspostavu sveobuhvatnoga javnog autoriteta, što će reći neke vrste zajedničke svjetske vlasti. Tako on piše u enciklici *Pacem in terris*: "U naše su pak dane međudržavni odnosi doživjeli znatne preobrazbe. S jedne strane, opće dobro svega čovječanstva nameće pitanja krajnje važna, teška i koja viču za rješenjem, a tiču se osobito *zaštite svjetske sigurnosti i mira...*" (podcrtao Š. M.);<sup>37</sup> "Prema tomu, u današnjim društvenim prilikama pravno uređenje društva i nadležnost kojom raspolaže javna vlast svih država svijeta imaju se smatrati nedoraslima za promicanje čovječanskoga dobra."<sup>38</sup> "A budući da danas sveopće dobro postavlja pitanja koja se tiču svih naroda; i budući da ovakva pitanja može riješiti samo neka javna vlast kojoj bi i nadležnost, i oblik, i sredstva imala odgovarajući opseg, i kojoj bi djelovanje sezalo tako daleko kolika je kugla zemaljska – to bi, slijedi, trebalo – na što sili sam moralni red – ustanoviti jedan sveobuhvatni javni autoritet."<sup>39</sup> Čini se da Ivan XXIII. pri tom misli na samu Organizaciju ujedinjenih naroda, jer u istoj enciklici kaže: "Organizaciji Ujedinjenih Naroda poglaviti je cilj da osigura i jača svjetski mir..."<sup>40</sup>

Na tragu ovakvoga zagovaranja institucija koje će jamčiti učinkovitost mirotvornoga djelovanja, na nacionalnoj ili međunarodnoj razini, i Drugi vatikanski sabor koji, pošto je nabrojio zla iz kojih izvire nemiri i ratovi, kaže: "A kako se povrh toga ova zla nalaze i u međunarodnim odnosima, da bi se ona nadvladala i spriječila te da bi se ugušila neobuzdana nasilja, neophodno je potrebno da međunarodne ustanove bolje i čvršće surađuju i usklađuju vlastito djelovanje te da se neumorno stimulira stvaranje organizacija koje će promicati mir."<sup>41</sup> No sve ako takvih međunarodnih institucija još i nema, mir i mirotvorstvo bi, po socijalnom nauku Crkve, valjalo na neki način institucionalizirati kroz čvrste i poštene ugovore: "Ne smije nas prevariti lažna nada. Ako se ne uklone neprijateljstva i mržnje i ako se ne zaključe čvrsti i pošteni ugovori o budućem univerzalnom miru, čovječanstvo bi, koje se već nalazi u kritičnoj opasnosti premda je u posjedu začuđujuće znanosti, moglo pogubno biti dovedeno do onoga časa u kojem više za nj neće biti drugog mira osim stravičnog mira smrti."<sup>42</sup>

### 3. Preduvjeti mira na vjerničko-crkvenoj razini.

Ma koliko Crkva sa svoje strane pozivala sve ljude dobre volje i sve političke i vjerske zajednice da se obrate na mirotvorni način mišljenja i djelovanja, ona ipak uvijek ostaje svjesna činjenice nedostatnosti ljudske naravi, pa i onda kada ima najbolju nakanu. A sigurno je da sve one zadaće koje se odnose na obraćenje pojedine ljudske osobe, zadaće odgoja i sl., koje su navedene kao zadaće pojedinca i društveno-političke zajednice, jesu u prvom redu zadaće i crkvene zajednice, budući da je crkvena zajednica privilegirano mjesto obraćenja i odgojna zajednica u eminentnom smislu riječi. No Crkva ima i svoju specifičnu duhovnu narav i s tom naravi svoje dodatno, specifično poslanje i kad je o mirotvornom djelovanju riječ. Na tu specifičnost upućuje i izreka Ivana Pavla II. u enciklici *Sollicitudo rei socialis*, kada kaže: "Susret održan 27. listopada prošle godine u Asizu, u gradu svetog Franje, sa svrhom da se molimo i zauzmemo za mir – svatko u vjernosti svojoj vjeroispovijesti –

---

<sup>37</sup> *PT*, 134.

<sup>38</sup> *Isto*, 135.

<sup>39</sup> *Isto*, 137.

<sup>40</sup> *Isto*, 142.

<sup>41</sup> *GS*, 83.

<sup>42</sup> *Isto*, 82.

pokazao je svima u kojoj su mjeri mir, i, kao njegov nužan preduvjet, razvoj 'svega čovjeka i svih ljudi', također i *religiozno pitanje*, i kako ostvarenje jednoga i drugoga ovisi o *vjernosti* našem pozivu kao vjernika, muškaraca i žena, jer u prvom redu ovisi o *Bogu*."<sup>43</sup> Stoga Crkva vjeruje i uči da mir nije samo nešto što smo dužni sami ostvariti, nego da je on ujedno i Božji dar.<sup>44</sup> A Božji dar treba samoprijegornim životom i radom, tj. nošenjem križa zavrijediti i ujedno, kao dar, izmoliti.

### 3. 1. *Molitva i križ*

Molitva, s jedne strane, po definiciji svjedoči o bespomoćnosti molitelja, a, s druge, o vjeri u moć onoga komu se molitvom obraća, u našem slučaju u svemoć dobroga Boga, koji nam je i naredio mirotvorno mišljenje i djelovanje, pojedinačno i zajedničko. Ivan XXIII. u enciklici *Pacem in terris* kaže: "Mir je, valja smatrati, nešto tako divno i tako uzvišeno da ga čovjek sve da je dobre i hvalevrijedne volje, radi li jedino svojim silama, nikako ne može ostvariti. Silno je, naime, potrebna pomoć samoga Višnjega Boga da ljudska zajednica bude što je više moguće odraz Božjega kraljevstva."<sup>45</sup> U tom smislu je onda razumljivo što Crkva, budući da je sama vjerska zajednica, kao bitni dio svojega mirotvornog poslanja, vidi najprije u molitvi za mir. Cijela Crkva moli za mir, a na istu molitvu poziva i svakoga pojedinoga svojeg člana, kao i sve kršćane, odnosno sve ljude dobre volje. Tako, primjerice, IVAN PAVAO II. u svojem govoru pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda 1979. god. kaže: "Pavao VI. je bio neumoran službenik stvari mira. Ja ga želim slijediti svim svojim snagama i nastaviti njegovu službu. Katolička Crkva, na svim krajevima zemlje, navješćuje poruku mira, moli za mir, odgaja čovjeka za mir" (podcrtao Š. M.).<sup>46</sup> A Drugi vatikanski sabor apelira na sve kršćane: "Stoga se svi kršćani usrdno pozivaju da se 'provodeći u život istinu ljubavi' (Ef 4, 15) ujedine sa svim doista mirotvornim ljudima da bi izmolili i izgradili mir."<sup>47</sup> Sa svoje strane *izgradili*, a od Boga *izmolili*! A *izgradnja* se mira u konačnici svodi na nošenje svoga vlastitoga križa po primjeru Isusa Krista. "Podnijevši smrt za nas grešnike, svojim nas primjerom uči da i mi moramo nositi križ što ga tijelo i svijet stavljaju na leđa onih koji idu za mirom i pravdom."<sup>48</sup>

### 3. 2. *Evangelizacija*

Već je Pio XI. u svojoj enciklici *Quadragesimo anno* dao naslutiti da angažman oko zajedničkoga dobra mira Crkva utemeljuje na samom Evandjelju, da u njemu nalazi ne samo nadahnuće, nego i zapovijed na takvo djelovanje. "Crkva nipošto – piše papa – nije mogla dopustiti da ta vrela (Evandjelje, op. Š. M.) u njezinu krilu budu neiskorištena, nego je iz njih obilno crpla za zajedničko dobro željenoga mira."<sup>49</sup> Na tu će se misao nadovezati i ponešto nadopuniti Drugi vatikanski koncil: "Vjerna Evandjelju i vršeci svoju misiju u svijetu, Crkva, kojoj je zadatak da promiče i uzdiže što je god istinito, dobro i lijepo u ljudskoj zajednici,

---

<sup>43</sup> *SRS*, 47.

<sup>44</sup> Usp.: Jer 33, 6. 9.

<sup>45</sup> *PT*, 168.

<sup>46</sup> IVAN PAVAO II., Govor pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih naroda, 2. 10. 1979., 9., u zborniku SOCIJALNI DOKUMENTI CRKVE, *Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1991., str. 423.

<sup>47</sup> *GS*, 78

<sup>48</sup> *Isto*, 38.

<sup>49</sup> *QA*, 18.



učvršćuje mir među ljudima na slavu Božju."<sup>50</sup> Međutim, kako ne bi ispalo da su ovakve izjave ipak puke tvrdnje izrasle više iz povijesne nevolje, nego teološke utemeljenosti, Koncil mir utemeljuje kristocentrično, tako da to obeskrepljuje svaku moguću sumnju u potrebu i ispravnost kršćanskoga angažmana za mir: "Međutim, zemaljski mir što se rađa iz ljubavi prema bližnjemu odraz je i učinak Kristova mira, koji izlazi iz Boga Oca. Sam, naime, Utjelovljeni Sin, knez mira, svojim je križem sve ljude pomirio s Bogom, ponovno uspostavivši jedinstvo svih u jednom Narodu i u jednom Tijelu. U svom je tijelu ubio mržnju i slavom svoga uskrsnuća izlio Duha ljubavi u ljudska srca."<sup>51</sup> Na ovako shvaćenom pojmu Evanđelja, kao navještaja radosne poruke o sveopćemu izmirenju u Isusu Kristu, Pavao VI. će onda u svojoj enciklici *Evangelii nuntiandi* napisati o odnosu između evangelizacije i mirotvorstva: "Evangelizacija ne bi bila potpuna kad ne bi vodila računa o stvarnim i trajnim odnosima koji postoje između Evanđelja te čovjekova osobnog i društvenog života. Stoga evangelizacija poprima oblik izričite poruke koja je prilagođena i uvijek posuvremenjena raznim životnim prilikama s obzirom na prava i dužnosti svake ljudske osobe, s obzirom na obiteljski život bez kojega uopće nije moguć nesputan razvitak osoba, s obzirom na zajednički život u društvu, međunarodni život, mir, i razvoj, poprima oblik poruke o oslobođenju koja je naročito snažna u naše doba."<sup>52</sup> I koncilski dekret o pastirskoj službi biskupa, *Cristus Dominus*, povezuje dužnost biskupa da navještaju Evanđelje s njihovom obvezom da se zalažu, uz ostalo, i oko pitanja "mira i rata, te bratskih odnosa među svim narodima."<sup>53</sup>

### 3. 3. Ekumenizam

Ekumenizam je slojevit pojam i slojevit proces. On u sebi uključuje, kao onaj najširi krug, dijalog i suradnju katolika na izgradnji općega dobra sa svim ljudima bilo kojega i bilo kakva svjetonazora, pod uvjetom da su ljudi dobre volje. Sljedeći je krug dijalog i suradnja katolika s pripadnicima raznih, nekršćanskih religija, pri čemu ipak židovstvo i islam – kao objavljene, monoteističke religije zauzimaju posebno mjesto. Uži smisao ekumenizma zahvaća pak dijalog i suradnju katolika s drugim kršćanskim zajednicama, pri čemu je pravoslavlje, zbog dogmatske blizine, na prvom mjestu. Sukladno tomu i koncil apelira sad na jedne, sad na druge, a ponekad na sve zajedno "Poželjno je napokon da katolici, da bi mogli kako treba ispuniti svoju zadaću u međunarodnoj zajednici, aktivno i pozitivno nastoje surađivati kako s odijeljenom braćom koja ispovijedaju zajedno s njima evanđeosku ljubav tako i sa svima ljudima koji žedaju za istinskim mirom."<sup>54</sup> Dok je, dakle, taj koncilski iskaz obuhvatio zapravo sve, Pavao VI. će u enciklici *Octogesima adveniens*, će posebno istaknuti same kršćane.<sup>55</sup>

Temelj za suradnju na ostvarenju mira sa svim ljudima, a to znači i nekršćanima, Koncil nalazi u činjenici da smo u Bogu svi braća: "Budući da je Bog otac počelo i svrha svega, pozvani smo da svi budemo braća. I zato, pozvani tim istim ljudskim i božanskim pozivom, možemo i moramo bez prevare u pravom miru surađivati na izgradnji svijeta."<sup>56</sup> No kad je o kršćanima riječ, Koncil ih je i u svojem dekretu o ekumenizmu, *Unitatis redintegratio*, pozvao neka "pred svim narodima ispovijedaju vjeru u Trojedinoga Boga, u utjelovljenoga Božjeg Sina, našeg otkupitelja i Gospodina i neka zajedničkim naporom, u

<sup>50</sup> GS, 76.

<sup>51</sup> Isto, 78.

<sup>52</sup> EN, 29.

<sup>53</sup> CD, 12., citirano prema zborniku DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, str. 267.

<sup>54</sup> GS, 90.

<sup>55</sup> OA, 17, Usp. bilj. 13.

<sup>56</sup> GS, 92.

uzajamnom poštovanju, posvjedočuju našu nadu koja ne iznevjerava. (...)Ta suradnja već je u mnogim narodima uspostavljena i treba da se sve više usavršuje, poglavito u krajevima gdje se odvija socijalna i tehnička revolucija: bilo da je posrijedi ispravno cijenjenje dostojanstva ljudske osobe, promicanje mira, nastojanje oko socijalne primjene Evanđelja..."<sup>57</sup> Budući da manje-više sve kršćanske zajednice resi ista ili analogna ekleziologija, tj. nauk o Crkvi kao mističnomu tijelu Kristovu, na tu ekleziologiju, kao specifičan motiv mirotvorne akcije upućuje svoju pozornost i argumentaciju Pavao VI: "Kršćaninovu nadu hrani prije svega saznanje da je Gospodin s nama na djelu u svijetu i da kroz svoje Tijelo, - Crkvu, a po njoj u svekolikom čovječanstvu – nastavlja Otkupljenje izvršeno na Križu, otkupljenje što je pobjednički prosinulo na uskrsno jutro; nadalje saznanje da i drugi ljudi djeluju u složnim akcijama za pravdu i mir, jer pod koprenom ravnodušnosti u srcu svakog čovjeka gori želja za bratskim životom i žeđ za pravdom i mirom, volja i žeđ koje se moraju razmahati."<sup>58</sup> A što se tiče onih kršćana s kojima nas još povezuje i ista euharistija, vrijedi ova Ivana Pavla II.: "Svi koji sudjelujemo u euharistiji pozvani smo da posredstvom toga sakramenta otkrivamo duboki smisao djelovanja u svijetu za stvar razvoja i mira te u njemu dobivamo snage da se još velikodušnije zalažemo, po primjeru Krista koji u tom sakramentu daje život za prijatelje svoje (usp. *Iv* 15, 13)."<sup>59</sup>

## Zaključak

Preduvjeti mira, kako ga vidi i naviješta Katolička Crkva, takvi su i toliki da zahtijevaju posvemašnju reformu svijeta *in capite et in membris*, tj. svakoga pojedinca i svih udruga i zajednica, bilo onih društvenih i političkih, bilo pak vjerskih. I jer ostvarenje tih i takvih preduvjeta mira uvelike podsjeća na utopiju, ili pak sugerira pomisao o nekom virtualnom čovjeku, društvu i svijetu, postavlja se utemeljeno pitanje: Vjeruje li Crkva doista, kako kaže, da je mir moguć? Odgovor glasi: Crkva vjeruje da je mir moguć, ali samo stoga što vjeruje u Boga koji je svemoguć. Crkva vjeruje da je mir moguć, jer više vjeruje u Božji dar, nego u ljudsku dostatnost. Zato, jer je Bog svemoguć, Bog koji je u Isusu Kristu već svijet pomirio sa sobom, moguć je i mir među ljudima. Mir koji nam je po Isus Kristu već dan, čini mogućim i onaj mir koji nam je tek zadan.

## PRECONDITIONS FOR PEACE IN SOCIAL DOCUMENTS OF THE CHURCH

### Summary

*Since peace is one of the fundamental values of the catholic social teaching, and Pope John Paul II invites Christians to attest in word and deed that "peace is possible", the author of this article examines the preconditions for the possibility of such peace in social documents of the Church. While analysing a speech on peace in those documents he has noticed that the preconditions can be reduced to three levels: 1. personal, 2. socio-political and 3. religious and ecclesiastical. Each of these levels meets its own tasks as regards ensuring and creating*

---

<sup>57</sup> UR, 12., citirano prema zborniku DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, str. 223.

<sup>58</sup> OA, 48.

<sup>59</sup> SRS, 48.

*peace. The personal preconditions for peace are: personal conversion and personal specific involvement; the socio-political preconditions for peace are: 1. educating for peace, 2. respect of human rights, 3. social justice, 4. institutionalisation of pacifist activities. The religious and ecclesiastical preconditions for peace are: 1. prayer and crucifix, 2. evangelisation and 3. ecumenism. The conclusion of this paper is the following: the Church believes in the possibility of peace because it believes in God who is willing to present people with that gift. Peace is possible for the Church, because God, who bids peace to people, is omnipotent.*

**Key words:** *peace, conversion, human rights, solidarity, development, evangelisation, ecumenism.*